

Herectví

Pokračování – komediální herectví Mošny, Frankovského a Šamberka
Manželé Bittnerovi

Urbánek-Sedláček-Šamberk-Bittner-Šmaha, Berger-Řada-Čermák-
Pštross-Havel'ský-Pulda-Ryčl-Mošna

Jiří Bittner (1846-1903)

Neznámá pevnina -
03.12.1898 (H. Kvapilová, J. Bittner, A. Sedláček,
H. Málková, J. Mošna, P. Řada)

Marie Bittnerová (1854-1898)

Marie Bittnerová

Engelmüller, Karel. *O slávě herecké z letopisů českého divadelnictví II.*
Praha 1947

V lednu r. 1881 na vyzvání ředitele Maýra vrátili se manželé Bittnerovi opět do Prahy a byli od 1. února připoutáni opět k souboru českého zemského divadla, kde vystoupili po prvé, jak jsem se již zmínil, 9. a 13. února v Goethově „Faustu“ jako Markétka a Mefisto. Druhou rolí Marušky Bittnerové byla Shakespearova Julie. Oba umělci byli obecně nadšeně uvítáni a Prozatímní a později Národní divadlo našlo v nich znamenité interprety vzácného tvůrčího bohatství. Vždyt byla to Maruška Bittnerová, která v památnou neděli 18. listopadu 1883 při dopolední slavnostní akademii, již otvíráno bylo Národní divadlo, z umělců první předstoupila na jeho scénu, aby přednesla zaníceně krásný a památný proslov Jaroslava Vrchlického! Jakou ideální představitelkou salonních, romantických a klasických hrdinek, jakou tragickou milovnicí byla Maruška Bittnerová a v neposlední řadě vynikající realistickou herečkou zvláště v ruském dramatu, jež milovala a které se u nás teprve zvolna objevovalo a překvapovalo, je nejlépe zřejmo z bohaté galerie postav, jí vytvořených. Po jejím návratu z ciziny byly to ze Shakespearových rolí zejména Julie, Ofelie, Desdemona, Helena, Portie, Kordelie, Hermiona, z klasických postav Klárka (Egmont), Tekla (Smrt Valdštiny), Alžběta (Don Carlos), Marie Stuartovna, Aricia (Phaedra), Isabela (Sudí zalamejský), Nora a Dagny (Oernulfova výprava), Valdburga (Bankrot); z cizích salonních

Ocenění X nedocenění hereckých talentů správou ND...

kevských.

Národní divadlo mělo v Marušce Bittnerové umělkyni přísného klasického stylu v zjevu, postoji, gestu a pohledu, ať v antické říze nebo v romantické či tragické hrdince, vždy poutavou a podmaňující vybranými, jemnými a oduševněnými způsoby vlastní osobitosti a hry, snad někdy poněkud nadnesené nebo strojené, ale vždy žensky citlivé a půvabné, sladkého hlasu a jímavého přednesu v pathosu i svěží, hladké, pružné konversaci. Zákulisní intriky, hrdost, nedůtklivost a přecitlivělost odvedly ji sice nejednou na cizí jeviště, odkud však s hlubokým steskem a vroucí láskou vracela se vždy do Prahy a do českého divadla hrdá na své úspěchy české herečky, kterou nikdy nikde nezapřela, i v nejnepřátelštější cizině. Tak tomu bylo r. 1889, kdy pro snížení honoráře divadelní správou odhodlala se Bittnerová opustiti v červnu Národní divadlo a sama, bez svého chotě, přijmouti nabídku divadla v Rize. Trvalo to ovšem jen krátko, protože mocný, dravý stesk přinutil ji již po roce k zpáteční cestě do Prahy, kde ji čekalo

Komplikované česko-německé vztahy

Na zkoušce „Benátského kupce“, v němž hrála Porcii, nepodrobila se vůli režisérově, a když na ni bylo opětovně naléháno, aby se přizpůsobila jeho přání, vybuchla a z jejich úst se vydrala osudná slova:

„Na německé scéně hrála jsem to tak — a jinak to hrát nebudu!“

Neřekla v rozčilení nic zlého, ale její odpůrci obvinili ji z „vlastizrady“, které se dopustila výrokem, jež si přizpůsobili takto: „Německé umění bude se učit od českého? Kam se neděje?“ Některé noviny, falešně informované, postavily se ostře proti Bittnerové a na jeviště už ji nevpustily.

Umělkyně se ovšem nedoprošovala a 15. srpna roku 1893

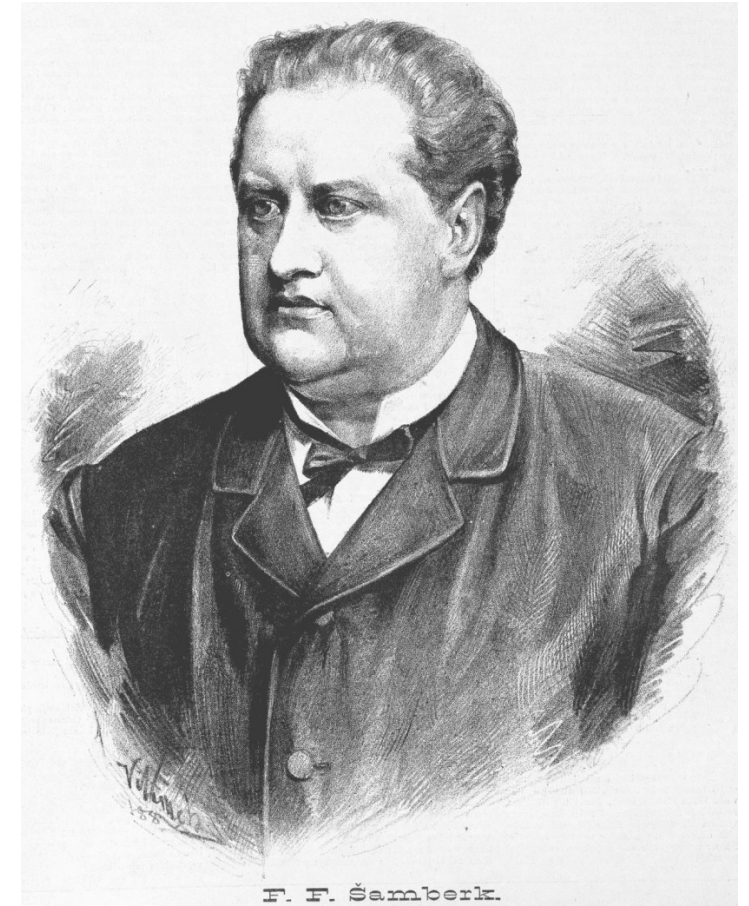
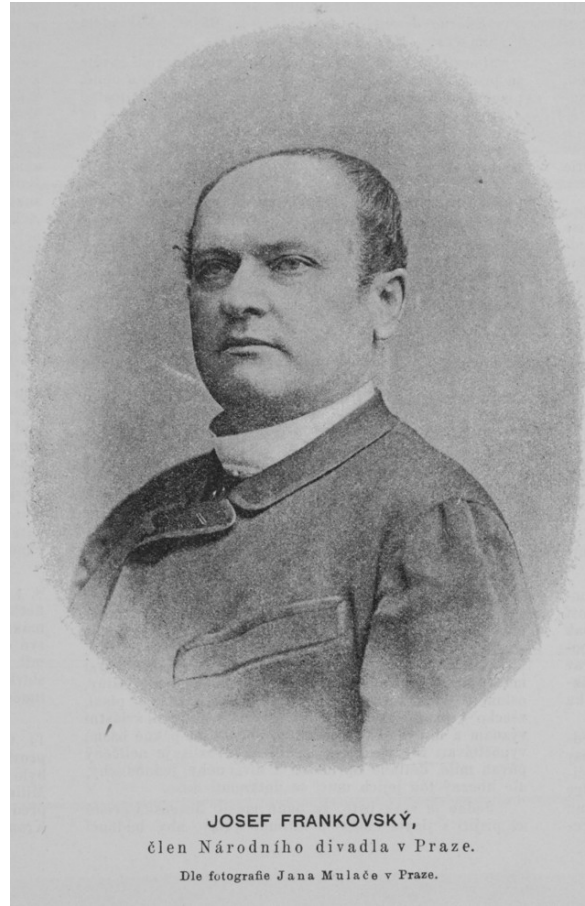
Ladislav Novák o manželství Jiřího a Marie Bittnerových

Bylo to manželství dokonale šťastné a není pochybnosti, že Bittner skutečně zbožňoval svou choť, splácející jeho obětavou lásku zas jen láskou, která je provázela až do hrobu.

Pohled na tuto uměleckou dvojici, uhlazenosti přímo aristokratické, byl nezapomenutelný. Ještě dnes vidím je v duchu, jak se procházejí pražskými ulicemi oba hrdě vztyčeni, on každým coulem elegantní kavalír, ona anticky krásná a ušlechtilá, nikdy šosácky zavěšeni, ale vždy noblesní, vyměňující mezi sebou občas jen několik odměřených slov, aniž by se na sebe podívali. Od těch dob uplynulo už přes padesát let. Kdykoliv jsem je potkal, šel jsem za nimi v uctivé vzdálenosti, sleduje pozorně každý jejich pohyb i gesto.

Stará garda Národního divadla, s. 17

Mošna – Frankovský – Šamberk

Jindřich Mořna

- Komický herec (začínal krátce jako milovník)
- Lidová tradice komediálního herectví, v tradici tylovského herectví
- Později i charakterní role (Dubský, Lízal), realistické ztvárnění (Lakomec, Shylock)
- Vodník v Jiráskově Lucerně (v 70 letech)
- Velmi populární a miláček publika

Mořna jako Petr Dubský v *Našich furiantech*

Mošna

Mošnova pohotovost a všestrannost byla obdivuhodná. Jakmile se objevil na jevišti, měl rázem obecenstvo na své straně a nikdy nezklamal. Mnohdy otřásalo se hlediště smíchem, ještě než promluvil. Tak na př. v Carréově „Redutě“ strčil do dveří jako maloměstský lékárník, vracející se ráno z reduty, jen napudrovanou hlavu pierota, podíval se do hlediště, ale pro smích obecenstva se nedostal několik minut vůbec k slovu, ačkoliv se na obecenstvo jen ustrašeně zadíval, zamrkal ospalýma očima a zívł, ale to vše s humorem tak přirozeným, že jste se smíchu neubránili. —

Stará garda ND, s. 83

Principál v *Prodané nevěstě*

František Ferdinand Šamberk

Herec a dramatik, autor veseloher a frašek
FRANTIŠEK FERDINAND ŠAMBERK (vlast. jm. Schamberger)
* 21. 4. 1839 † 30. 12. 1904

F. F. Šamberk.

Z Nerudových spisů...

zelo také jemu tentokrát ještě trochu klidu. Také má arci p. Šamberk na „Ottu“ skvělé prostředky herecké, ale jeho deklamace v okamžicích vážných stává se tak všeobecně pathetickou, že tím trpívá obsah. Pathos druhu toho považován do nedávna na divadlech německých za pravý a jedině dobrý, nyní žádají i tam již od svých „hrdin“ a „tragických milovníků“ odstupňování zcela přirozené, charakteristiku podrobnou, nechtějí mít deklamaci jen „hudební“, jak ji Ambros nazval, připůsobící se toliko situaci celé, nýbrž chtějí užívat myšlenkové, reální váhy každého jednotlivého slova. Zkrátka, každá úloha nově změněná zůstala o poznání za dřívějším, ač v celku bylo upřímné namáhání nepopíratelné. Paní Šamberková měla jako dřív „Evu z Losu“. Nepřeju sobě pro tu úlohu herečky lepší, pí. Šamberková dovede základní tón úlohy své provést s řídkou důkladností až ku konci, však upozorňuji ji na chybičku, které se dopustila zde a někdy v ní klesá i jindy. Miníme přílišné rozepnutí hlasu na konec scény, které se může stát i nepěkným. Scény paní Malé byly ovšem i tentokrát veskrz mistrny.

Č. 46. ze 17. února.
Theatralia.

„Žiju, abych hrál, a hraju, abych žil.“

Ferdinand František Šamberk, ten člověk nadaný všemi dary ducha i všemi lidskými slabostmi, ztratil svou ženu způsobem, jenž byl z nejtučnějších soust tehdejší pražské chronique scandaleuse. Nemohlo se o tom mluvit či dokonce psát veřejně, tím víc tedy nabývalo to povídání obludných rozměrů v podání ústním a narostlo dokonce až v tvrzení, že Šamberk svou ženu u Pinkasů prohrál v kartách, když už neměl co vsadit, a šťastný výherce že se nerozpakoval přerozkošnou tu výhru inkasovat trvale.

Vzpomínky na Šamberkovy improvizace (*Stará garda*):
<https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:ca130b70-b523-11ea-998c-005056827e51?page=uuid:03ccf19c-55e4-4ded-b168-b228f5fd084c>

Josef Frankovský o herectví

„My aktéři nesmíme ani po ulici kráčet, ani při pivě sedět se zavřenýma očima, ale musíme všady a při všem odkoukávat a pro sebe střídat a těžít. Jsme fotografy a naše mozková ústrojí jsou jen fotografické plotny. Třeba jen zachyceným dojmům, studiím dáti vniknout a influovat v duši, zpodobit je gestem, tónem, pózou, charaktováním, maskou atd. a pozitivy reprodukce jsou hotovy, jsou životně věrné, mají dech a tuk... Autoři staví před nás postavy. Jest jedno, jsou-li ze zlata nebo bronzi, mědi neb ebonitu, žuly nebo hlíny, mramoru nebo vosku. A ti, kteří každý záhyb pronikají, jejich úmyslům a snům v ústrety přicházejí, jsme my, a my jsme ti, již svým herectvím, maskou i tělem individualisují a životně vytvářejí bytosti z toho, co před námi stojí, jako dílo básnické...“

Enfant terrible: František Krumlovský

Stöger se samolibě usmál a horlivě doplňoval chválu tím, co posud z ciziny o Krumlovském do- slechl: svědomitý herec, neulpívá na zakořeněných tradicích, tvoří vlastním geniem; nehraje prý, ale prožívá své úkoly, v čemž napomáhá mu jeho hluboká inteligence, vznětlivá jeho duše, podivuhodný hlas; veliké, jiskrné a výmluvné oko; mužně krásná, vznosná postava, z níž jakoby vyzařovaly jarost, síla, odvaha, které okouzlují. I jako člověka možno jej postaviti vzorem: dbá dobré pověsti, je čestný a přesný; sám přímý a upřímný nenávidí a nezná záludů a ple- tich; sám pravdivý miluje pravdu, zastává se jí a do- vede ji obhájit i za cenu vlastního neprospěchu. Je- diný herec, k jehož dobrým vlastnostem nepřidává se hned v zápětí nějaké choulostivé »ale«, nebo po- vážlivé »jen kdyby«.

Doporučená literatura

- Engelmüller, Karel. *O slávě herecké. Z letopisů českého divadelnictví II*. Praha: Vilém, 1947.
(herecké portréty podobně jako ve Staré gardě ND)
- Novák, Ladislav. *Stará garda Národního divadla*. Praha: Vilímek, 1944.
- Rachlík, František. *Jediná láska*. Praha: Práce, 1954. (o Mošnovi)
- Roubínek, Otakar. *F. F. Šamberk*. Praha: Melantrich, 1985.
- Toužil, Gustav. *Paměti F. F. Šamberka a hrst vzpomínek*. Praha: Pospíšil, 1906.
- Želenský, Karel. *Umělci v županu*. Praha: Urbánek, 1920.
- Online archiv Národního divadla – fotografie, medailonky herců, obsazení inscenací